

תקופת הנאורות

יוצר המצגת: אוהד שקד

050-9171994

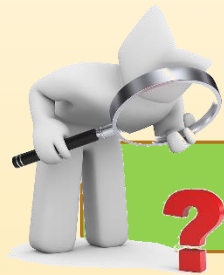
Ohad.shaked@sisma.org.il

**יישום רעיונות
הנאורות**

**מאפייני תקופת
הנאורות**

מבוא

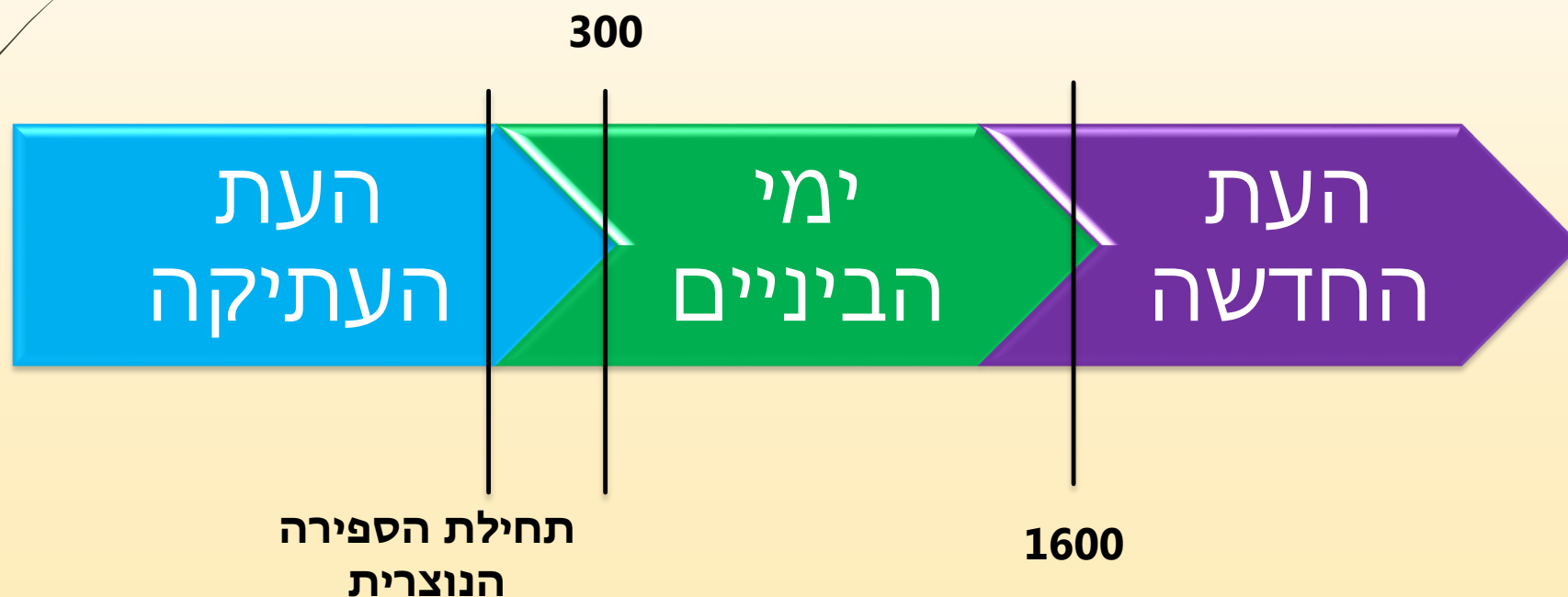
מבוא

מהי תקופת הנאורות?

תקופות בהיסטוריה של העולם

- ▶ ההיסטוריה האנושית מתחלקת לשלוש תקופות – העת העתיקה, ימי הביניים והעת החדשה.
- ▶ כל תקופה מהשלוש מתאפיינת באירועים שונים, התבוננות שונה על האנושות ועוד.

תקופת הנאורות

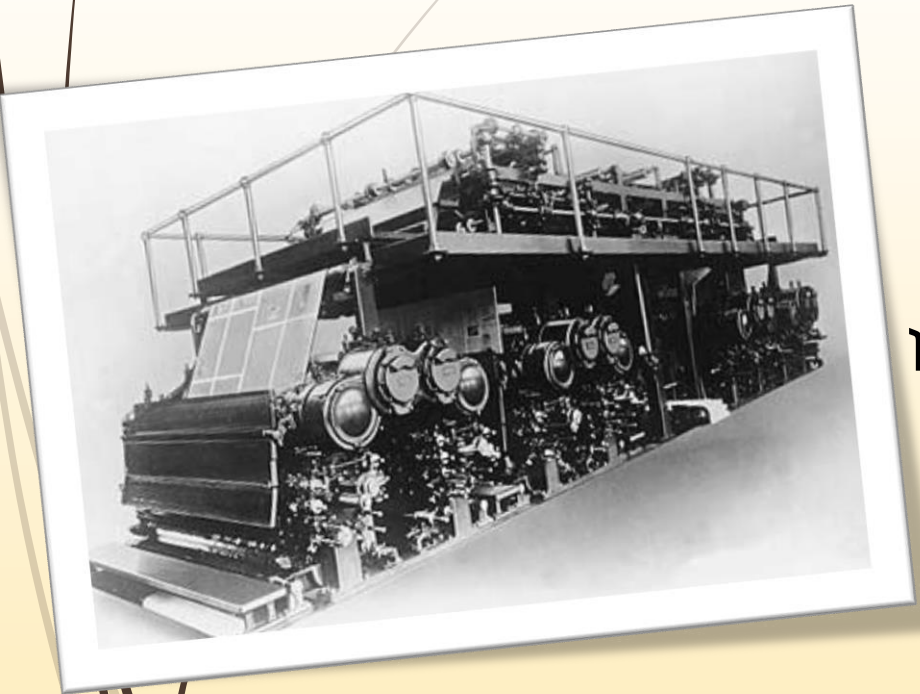
- ▶ תקופה שהחלה במאות 16-17 ובה החלה רוח מחשבתית חדשה אצל בני האדם – האדם התחיל לעסוק בגורלו, באמונות שלו, בדת שלו והחל לעסוק בשאלות פילוסופיות שהעסיקו גם את חכמי יוון בעבר.
- ▶ מקור המילה 'נאורות' הוא מלשון 'אור' – מכאן אפשר להבין שהם הסתכלו על מי שחי בתקופת ימי הביניים כמי שחי ב'תקופת החושך'. חושך מבחינה מחשבתית, חוסר פיתוח וקידום.
- ▶ בתקופת הנאורות מדענים כמו גליליאו גליליי ואייזיק ניוטון החלו לפרסם מחקרים מדעיים שהביאו לשינוי מדעי מקצה לקצה כמו למשל העובדה שכדור הארץ נע סביב השמש ולא להפך וכוח הכבידה (כוח המשיכה) שיש לכדור הארץ.

המצאת הדפוס

▶ אחד השינויים החשובים שאירעו בתקופה זו הוא המצאת הדפוס – עד אותה תקופה לא היה מכשור כלשהו שיכול היה להדפיס ספרים. המשמעות היא שהספרים עברו בכתב יד מדור לדור.

▶ כאשר הומצאה מכונת הדפוס הראשונה חל למעשה שינוי בכל אירופה. מהר מאוד אנשים החלו לקרוא ספרים ובשביל לקרוא את הספרים יותר ויותר למדו קרוא וכתוב.

▶ באמצעות הדפוס החלו להתפרסם דעות חדשות, מחשבות ותפיסות עולם חדשות. כך רעיונות הנאורות החלו להתפשט בחברה האירופאית.

מאפייני הנאורות

7

מה אפיין את התפיסה של האנשים בתקופה זו?

▶ ניתן לאפיין את תקופת הנאורות בעיקר בעקבות השינויים בתפיסות העולם של האנשים באירופה. הנאורות החלה במערב אירופה והמשיכה להתפשט גם למזרח במהלך עשרות שנים.

▶ בפרק זה נבחן למעשה מה היו תפיסות העולם החדשות שאפיינו את התקופה של הנאורות.

אינדיבידואליזם

- ▶ אינדיבידואל – יחיד.
- ▶ התפיסה עד הנאורות הייתה שאלוקים עומד במרכז העולם ובני האדם נועדו לשרת אותו באמצעות נציגיו בעולם – הכמרים (בעולם הנוצרי).
- ▶ הכמרים היו בעלי הידע והם העבירו בדרשות שלהם את הדרישה האלוקית. כיוון שהציבור הרחב לא ידע קרוא וכתוב והיה בור – אז לא ערערו על דבריהם.
- ▶ בתקופת הנאורות התפיסה החדשה הייתה שהאדם עומד במרכז וגורל האדם הוא בידיו – הוא יחליט כיצד יפעל ומה יעשה והוא יישא באחריות על מעשיו. האדם לא צריך להיות תלוי בחסדי אחרים והוא אחראי לגורל שלו.

רציונליזם

- ▶ רציונל – תבונה.
- ▶ בתקופות המוקדמות האדם הבין שכל דבר מכוון ע"י אלוקים, וכל דבר שמתבצע אסור לתהות עליו.
- ▶ בתקופת הנאורות החלו האנשים לעסוק בשאלות יומיומיות ורצו לקבל תשובה עפ"י השכל – התבונה. האנשים האמינו שבכוח התבונה אפשר להכיר את המציאות ולנתח אותה נכון.
- ▶ עפ"י הרציונליזם – אין דבר שהוא חסר הגיון או "מעל הטבע". לכל דבר יש הסבר הגיוני שצריך לשאוף אליו.

ספקנות וחילון

- ▶ בתקופות המוקדמות האדם האמין כאמור שאלוקים במרכז ושלא צריך למצוא הגיון ו'שכל ישר' בכל דבר ולכן לא שאל שאלות.
- ▶ בתקופת הנאורות חל שינוי תפיסתי ואנשים שאלו שאלות כל הזמן לגבי כל דבר ובעיקר בנושאי אמונה ודת.
- ▶ דרישת הנאורות הייתה להפריד את כוח הכנסייה מענייני המדינה (בימינו - הפרדת דת ומדינה), דבר שהוביל לחילון - הפיכת האדם מאדם דתי לחילוני.

עם זאת, היו הוגי דעות המשיכו להיות נוצרים אדוקים כמו ניוטון שהאמין בקיומו של אלוקים ובבריאת האדם, אך האמין שלאחר הבריאה הוא הפסיק להשגיח על העולם ומאפשר לטבע לנהל את העולם בכוחו העצמאי וללא התערבות (הרמח"ל מתאר זאת כאחד מסוגי הכפירה בה' - אמונה שה' ברא את העולם אך הפסיק להשגיח על נבראיו. ראה עוד ב"דעת תבונות" לרמח"ל).

- ▶ הפיתוחים המדעיים הובילו לשינויים חברתיים ויצרו חברה מבוססת על ידע כללי ולא רק על הכשרה מקצועית.
- ▶ האינציקלופדיה, בה נכתבו ערכים שונים של ידע בנושאים שונים שכללו מדע, טכנולוגיה, משפט, דת, אנשים חשובים וכו', הובילה להעצמת ידע וזכתה לתפוצה רחבה.
- ▶ ההתייחסות בתקופה זו הייתה שאדם אינו צריך רק לרכוש מקצוע בחייו, אלא גם לדעת ידע כללי (תחת הסיסמה "ידע הוא כוח").

קידמה

► המחקרים המדעיים הובילו לשיפור הטכנולוגיה שהובילה לשיפור גדול מאוד בתחומי החיים - נמצאו תקופות למחלות ותוחלת החיים עלתה מאוד.

► רעיון הקידמה סותר את הנצרות שמאמינה שעידן האושר יבוא רק בעולם הבא. אנשי הנאורות האמינו שהאושר יכול לבוא כבר בעולם הזה עם שיפור הטכנולוגיה ואיכות החיים.

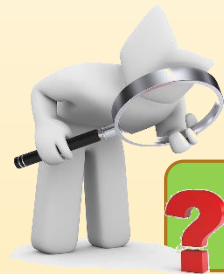

המשימות שלי

הנאורות

יישום רעיונות הנאורות בארה"ב וצרפת

16

כיצד יושמו הרעיונות של הנאורות בפועל?

רעיונות הנאורות מיושמים בארה"ב

- ▶ המדינה הראשונה שאימצה את רעיון הנאורות היא ארצות הברית (ארה"ב). בראשית המאה ה-17 קמו 13 מושבות (מחוזות) בריטיות בארצות הברית, אליהן היגרו עשרות אלפים בריטיים ואירופאים.
- ▶ כאשר קופת הממלכה הבריטית התרוקנה מכסף בעקבות מלחמות עם צרפת, דרשה ההנהגה הבריטית לעלות מסים מהמושבות הבריטיות בארה"ב (אז עדיין לא הייתה קיימת ארצות הברית כמדינה, אלא שהמושבות האלה נקראו 'המושבות הבריטיות שבאמריקה').

▶ תושבי המושבות הבריטיות דרשו לקבל יכולת השפעה בפוליטיקה הבריטית שבבריטניה. טענתם הייתה שאם הם משלמים מסים גבוהים - יש להם זכות להיות חלק מהפוליטיקה הבריטית. בריטניה סירבה לכך. אנשי המושבות דרשו צדק ושוויון והחליטו להתמרד ופתחו במלחמת עצמאות מול בריטניה.

▶ ב-4 ביולי 1776 הכריזה ארצות הברית על עצמאותה מבריטניה. הכרזת העצמאות של ארה"ב הייתה לא רק הכרזה ככל ההכרזות, אלא הייתה חידוש גדול מאוד בתחומי המדינה בכל העולם.

▶ בפעם הראשונה מאפייני הנאורות באו לידי ביטוי בחוקי המדינה - הפרדת רשויות שהיא אחד מהעקרונות החשובים בדמוקרטיה שמאמינה שהאדם עומד במרכז וקובע את גורלו ומכאן שהוא צריך לקבוע מי יעמוד בשלטון וינהיג את המדינה.

▶ על כן לא ייתכן שהאדם יונהג ע"י שלטון יחיד (דיקטטורה), כיוון שעפ"י הרעיון הדיקטטורי - המנהיג הוא זה שיודע מה נכון עבור האדם, ואילו עפ"י הנאורות - האדם הוא זה שיודע מה טוב עבורו ולכן הוא צריך לקבוע את מנהיגיו.

▶ בהכרזה באים לידי ביטוי עקרונות כמו משטר ייצוגי, משטר פדראלי (ממשל כללי שתחתיו מדינות שמנהלות ממשל משלהן) והתייחסות לזכויות האדם והאזרח.

רעיונות הנאורות מיושמים בצרפת

- ▶ ב-1789 החל המהפכה הצרפתית. המניע (הגורם) העיקרי של המהפכה הצרפתית היה כלכלי, כמו בארצות הברית. המעמדות הנמוכים בצרפת דרשו לקיים שוויון עם מעמד האצולה. מעמד האצולה (הגבוה) זכה למעמד מיוחד בצרפת ולא שילם מסים. כך נוצר מצב שהמסים שגבה השלטון היה נטל על המעמד הנמוך בחברה.
- ▶ המעמד הנמוך דרש לקיים אסיפת מעמדות, בה יקחו חלק כל המעמדות (מעמד גבוה ומעמד נמוך), עפ"י אחוז ייצוגן במציאות בחברה. המעמד הגבוה (האצולה, המלוכה והכמורה) היה רק 10% באוכלוסייה ולכן באופן טבעי הנגדו לדרישת המעמד הנמוך שהקיף 90% מהאוכלוסייה.

▶ כתוצאה מכך הכריזו המעמד הנמוך על עצמם כאסיפה לאומית והסכימו ביניהם לנסח חוקה לצרפת. כך האסיפה הלאומית הוציאה לאור את "הצהרת זכויות האדם והאזרח" של צרפת והחלה להפוך עם הזמן לדמוקרטית.

▶ בניגוד לארה"ב, שעם הקמתה הפכה לדמוקרטית, צרפת עדיין לא הייתה דמוקרטית בזמן ההפיכה ולקח זמן רב עד שהפכה להיות דמוקרטית.

▶ עם זאת **המהפכה הצרפתית מסמלת את הנאורות** כיוון שלראשונה באים לידי ביטוי עקרונות הנאורות כמו חירות האדם, שוויון, קביעת הגורל של האדם בידי עצמו ולא בידי אחרים או מנהיג יחיד. בניגוד לארה"ב, שם הקמת המדינה הייתה על בסיס הנאורות מתוך כבוד למסגרת הדתית, בצרפת היה רצון לבצע שינוי מיידית וקיצוני בסדרי העולם כגרסה קיצונית וחילונית של הנאורות.

